

Küresel Kamusal Malların Finansmanı İçin Küresel Vergi Önerileri Gerçekçi mi?¹

Metehan YILDIZ², Levent Yahya ESER³

Özet

Küreselleşme, ulusal ve bölgesel çaptaki kamusal malların etki alanını genişleterek küresel kamusal malları ve bu malların finanse edilme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Ülkeler, gerek küreselleşmenin vergilendirme alanında neden olduğu sorunlar gerekse küresel kamusal malların yaratmış olduğu sorunlar dolayısıyla finansman sıkıntısı yaşamaya başlamışlardır. Bu noktada küresel sorunlarla başa çıkmak adına akla ilk gelen çözümlerden biri küresel vergi önerileri olmuştur. Küresel vergileme ile küresel çaptaki sorunlara küresel boyutta müdahale edilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmada, küresel çapta uygulanması önerilen vergilerden bazıları incelenerek, bunların uygulanabilirlikleri ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı; küresel vergi önerilerinin teorik ve pratik bağlamda uygulanabilirliklerini ortaya koyarak küresel kamusal malların finansmanında kullanılabilirlikleri hakkında çıkarımda bulunmaktır. Çalışma sonucunda; küresel çapta uygulanacak vergileri yönetecek bir kurumun ve uluslararası koordinasyonu sağlayacak iş birliği eksikliğinin, bu vergilerin uygulanması önündeki en büyük engel olduğu tespit edilmiştir. Küresel ölçekteki sorunların, küresel olarak ele alınması, kararların küresel olarak ortak bir şekilde verilmesi ve müdahalelerin küresel bazda, ülkelerce aynı anda yapılması gerekmektedir. Küresel vergi yönetişimi güçlendirilmeden, küresel çapta vergilendirmenin mümkün görülmediği, küresel kamusal malların finansman sorununun ise bu kısıtlar ortadan kalkmadan sağlanamayacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Küresel Kamusal Mallar, Küresel Vergi Önerileri

Jel Kodları: F60, H87

Are Global Tax Proposals Realistic for Financing Global Public Goods?

Abstract

Globalization has expanded the level of national and regional public goods, resulting in global public goods and the need to finance these goods. Countries have begun to experience financing difficulties due to both the problems caused by globalization in the field of taxation and the problems created by global public goods. One of the first solutions that come to mind to deal with global problems is global tax proposals. With global taxation, it is aimed to intervene in global problems on a global scale. In this study, some of the taxes proposed to be implemented globally are examined and their applicability is discussed. The aim of this study is to reveal the theoretical and practical applicability of global tax proposals and to make inferences about their usability in financing global public goods. As a result of the study; It has been determined that the lack of an institution to manage the taxes to be applied globally and the lack of cooperation to ensure international coordination are the biggest obstacles to the implementation of these taxes. Global problems need to be addressed globally, decisions must be made globally, and interventions must be made simultaneously by countries on a global basis. It has been concluded that global taxation does not seem possible without strengthening global tax governance, and that the financing problem of global public goods cannot be achieved without removing these constraints.

Keywords: Globalization, Global Public Goods, Global Tax Proposals

Jel Codes: F60, H87

Araştırma ve Yayın Etigi Beyanı

Etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Birinci yazar araştırmanın tasarımına ve sonuçların analizine; ikinci yazar ise ve metnin yazılmasına katkı sağlamıştır. Birinci yazarın katkısı %70, ikinci yazarın katkısı %30'dur.

Çıkar Beyanı

Yazarlar ya da üçüncü taraflar açısından çalışmada çıkar ilişkisi/çatışması yoktur.

¹ Bu çalışma, Karadeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan "Küreselleşmenin Vergi Politikalarına Etkileri: Küresel Vergi Önerileri ve Uygulanabilirlikleri" adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Maliye Bilim Uzmanı, mthn.yldz@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8350-7928>

³ Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Maliye Bölünü, Trabzon/Türkiye, leventyahyaeser@ktu.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9293-8957>

1. Giriş

Küreselleşme olgusu, toplumlar arasındaki sınırları kaldırarak, dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen olayların, bu olaylardan uzaktaki topluluklar için de önemli sonuçlar doğurabileceği bir süreci meydana getirmiştir. Yaşanan küreselleşme süreci ulusal çapta var olan kamu mallarının etki alanını genişleterek küresel kamusal malları ve bunların finansman ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Özellikle önemi artan ve tartışılan çevre sorunlarına ek olarak 2008 yılında yaşanan küresel finansal kriz küresel kamusal malların daha çok tartışılmasına neden olmuştur. Bu gelişme, ülkelerin uluslararası barışı koruma, kalkınma ve yoksulluğun azaltılması amaçlarının yanı sıra etkili küresel yönetim için artan finansal ihtiyaçlarla karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur.

Küresel kamusal malların fayda ve zararlarının bütün toplumlara yayılması, bu alanda küresel bir hareket ihtiyacı gerektirmektedir. Bu tür bir karşılıklı bağımlılığın belki de en çarpıcı yönü, iklim değişikliğinin meydana gelmekte olduğunun ve gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkilerinin ciddi olabileceğinin (örneğin kıyılardaki sel, sağlıkla ilgili riskler, su kıtlığı ve tarım üzerindeki etkiler) anlaşılmasıdır. Artan bu küresel riskler, küresel kamusal malların finansmanını sağlamak için dünya çapında acilen toplu eylem ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (World Bank, 2007: 1). Bu noktada küresel sorunlarla başa çıkmak adına akla ilk gelen çözümlerden biri küresel vergi önerileri olmuştur.

Gerek küreselleşme sonucu vergileme alanında ortaya çıkan sorunlar gerekse küresel kamusal mallarının finansmanı sorunu, küresel faaliyetlerin neden olduğu olumsuz etkilerin azaltılması ve tüm dünyanın ortak kullandığı çevreye negatif dışsallık yayarak zarar veren faaliyetlerin azaltılması amacıyla küresel ölçekte yeni vergiler uygulanması fikri sıklıkla tartışılmaya başlanmıştır. Küresel vergileme ile küresel çaptaki sorunlara küresel boyutta müdahale edilmesi hedeflenmiştir. Böylelikle küresel kamusal malların küresel vergiler ile finanse edilebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, küresel kamusal malların finansmanı noktasında küresel düzeyde uygulanması önerilen vergiler üzerinde durulacaktır. Önerilen küresel vergilerin uygulanabilirlik ve yeterliliklerinin değerlendirilmesi hususunda yapılan çalışmaların kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir. Yapılacak bu çalışma ile önerilen vergilerin küresel çapta uygulanabilirlikleri ve yeterlilikleri değerlendirilecek; çalışmanın özgün değeri bu bağlamda oluşacaktır.

Çalışmanın amacı; küresel vergi önerilerinin teorik ve pratik bağlamda uygulanabilirliklerini ortaya koyarak küresel kamusal malların finansmanında kullanılabilirlikleri hakkında çıkarımda bulunmaktır. Bu amaçla hazırlanan çalışmada, öncelikle küresel kamusal mal tanımı ve finansman sorununa değinilmiştir. Ardında önerilen küresel vergiler ele alınmıştır. Son kısımda ise teorik ve pratik bağlamda bu vergilerin uygulanabilirlikleri analiz edilerek, bu vergilerin küresel kamusal malların finansmanında gerçekçi bir çözüm olup olamayacağı konusunda çıkarımda bulunulmuştur.

2. Küresel Kamusal Mal Kavramı ve Finansman Yöntemleri

Küresel kamusal mallar küreselleşmeden ayrı olarak ele alınmazlar. Küreselleşme temelde sosyal, siyasi, ekonomik boyutları olan, çok boyutlu bir kavramdır. Küreselleşmenin siyasi boyutu, hükümet politikalarının etkilerinin yayılmasını ifade ederken, sosyal boyutu, teknolojik gelişimi ve fikirlerin, bilgilerin, görüntülerin ve insanların sınırların ötesine rahatça geçebilmesini ifade etmektedir (Nye ve Keohane, 2000'den aktaran: Gygli vd., 2018: 2). Küreselleşmenin ekonomik boyutu ise, gelişen ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri sonucunda malların, hizmetlerin, sermayenin, emeğin ve bilginin ulusal sınırları aşmasıyla dünya ekonomilerinin entegrasyonunu ifade etmektedir.

Ticaretin ulusal sınırları aşması, bilgi, iletişim ve ulaşımın kolaylaşması küresel olarak artan karşılıklı bağılılığı meydana getirmiştir (Kaul vd., 1999: 10). Bu durum, küresel ölçekte yeni fırsatlar ortaya çıkarırken, aynı zamanda, daha önce ulusal veya bölgesel ölçekte var olan problemlerin de küreselleşmesine neden olmuştur (United Nations, 2008: 5). Küreselleşmenin en belirgin özelliği olan bu durum, dünya üzerinde herhangi bir ülkede meydana gelebilecek müspet veya menfi olayların, diğer ülkelere hızla yayılmasına sebep olmaktadır. Bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, ekonomik ve

finansal krizler, küresel sağlık sorunları, iklim değişikliği ve diğer küresel çevre sorunları da bu durumun en yakın örnekleri olarak gösterilebilmektedir (Esati, 2015: 50).

Küreselleşme, daha önce ulusal veya bölgesel çapta var olan kamu mallarının etki alanını genişleterek, küresel kamusal malları ve bu mallara ilişkin finansman ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Küresel kamusal mal kavramı, 1980'li yıllardan itibaren Kindleberger tarafından yapılan çalışmalarla ilk defa ortaya koyulmuştur. Kindleberger (1986: 8) güvenlik, ekonomik istikrar ve adaletin uluslararası kamu malları olduğunu ve bunların bir lider veya hegemon tarafından sunulması gerektiğini ifade etmiştir. 1999 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayınlanan "Küresel Kamu Malları: 21. Yüzyılda Uluslararası İş Birliği" adlı yayın, küresel kamusal mal kavramını popüler hale getirmiştir (Savaşan, 2016: 210). Yayında, küreselleşen dünyanın, finansal istikrar, insan güvenliği veya çevre kirliliğinin azaltılması gibi önemli hedeflere ulaşmak için küresel kamusal mal teorisine ihtiyacı olduğunu ve dünyanın bu tür küresel tehditlerle başa çıkabilmesi için yeni bir uluslararası iş birliği çerçevesinin gerekli olduğu belirtilmiştir (Speth, 1999).

Küresel kamusal mallar, tüketiminde rekabet ve dışlamanın olmadığı, faydaları veya maliyetleri evrensel olan ve finansmanı küresel olarak sağlanan mallardır (Kaul, 2013: 10). Bu mallar üzerinde her birey eşit hakka sahiptir ve bütün dünya vatandaşları bu mallardan fayda sağlamaktadır. Burada mallar ile kastedilen, bir hastalığın yok edilmesi veya kirliliğin ortadan kaldırılması gibi belirli ihtiyaçların karşılanmasından bütün topluma sağlanacak faydalardır (OECD, 2004: 12). Dünya Bankası beş küresel kamusal alan belirlemiştir. Bunlar; bulaşıcı hastalıkları kontrol etmek, çevreyi korumak, uluslararası finansal mimariyi güçlendirmek, gelişmekte olan ülkelerin küresel ticaret sistemine katılımını artırmak ve kalkınma için küresel bilgi şeklinde ifade edilmiştir (World Bank, 2007: 1).

Küresel kamusal mallar özellikle faydanın/zararın yayılımı ve finansmanı açısından ilgi çekmekte ve tartışma konusu olmaktadır. Küresel kamusal mallarda yayılmalar genellikle zararlar şeklinde gerçekleşerek negatif dışsallıkları ortaya çıkarmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren artan vektör kaynaklı bulaşıcı hastalıklar, iklim değişikliği riski ve finansal istikrarsızlıklar gibi sınır ötesi yayılmalar, negatif dışsallıklara örnek teşkil etmektedir. Negatif dışsallık yayan faaliyetlerin ortadan kaldırılması veya azaltılması kamu yararını ortaya çıkarmaktadır. Küresel kamusal mallar ile amaçlanan, küresel zararları ortaya çıkaran sorunların önlenmesi veya bu zararlar üzerinde kontrolün sağlanmasıdır (Kirmanoğlu vd., 2006: 27; Kanbur vd., 1999: 50).

Küresel kamusal mallar konusunda karşılaşılan önemli sorunlardan biri, finansman sorunudur. Çünkü, küreselleşme sürecinin ekonomi alanında yaşattığı değişim ve sorunlar nedeniyle ülkelerin geleneksel alanlardan kalkınma için finansman sağlama kapasitesi azalırken, aynı zamanda, küreselleşmenin neden olduğu yapısal değişikliklerin bir sonucu olarak kamu kaynaklarına olan talep artmaktadır. Giderek küreselleşen bir dünyada küresel kamusal mallarının tedarikini finanse etme ihtiyacı, kalkınma için yenilikçi finansman kaynaklarına duyulan gereksinime yeni bir aciliyet katmaktadır (United Nations, 2002: 64). Günümüzde küresel kamusal mallarının finansmanı, yapılan resmi kalkınma yardımları ile sağlanmaktadır. Ancak, yapılan bu yardımların çok küçük bir bölümünün küresel kamusal mallar için harcandığı bilinmektedir (Turan, 2008: 114). Bu ise finansman konusunda yeni yöntemlerin geliştirilmesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

Küresel kamusal malların faydası küresel düzeyde yayıldığından tek ülke tarafından finanse edilmeleri mümkün değildir. Küresel kamusal malların sunumunda birçok aktör bulunmaktadır ve bu durum sunumu parçalı hale getirmektedir. Küresel kamusal malları karakterize eden özellikler onları değerli kılarken, bu malların nasıl sunulacağı konusundaki endişeleri de ortaya çıkarmıştır (Taşçı, 2017: 43).

Ülkelerin ulusal düzeyde kamusal mal sunarken finansman için ellerinde vergilendirme, düzenleme ve hatta zorlama yetkileri bulunmaktadır. Ancak, küresel düzeyde eşdeğer yetkilere sahip bir kurum yoktur. Bu nedenle, uluslararası düzeyde, bir kamu malının sunulmasına yönelik eylem gönüllülük esasıyla sağlanmaktadır. Özellikle uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanan gelirler ve gönüllü katkılar bu noktada kullanılmaktadır (Pehlivan ve Öz, 2019: 40). Ancak, uluslararası bir kamu malına ilişkin faydalar veya

maliyetler, onu üretmekten veya tüketmekten sorumlu olanlara yüklendiğinde dışsallıklar içselleştirilebilecektir. Bununla birlikte, ulusal devletlerin egemenliklerini kısıtlama konusundaki isteksizlikleri ve bedavacılık sorunu göz önüne alındığında, küresel bir kamu yararını sağlayacak gönüllülüğün de kolayca ortaya çıkması beklenmemektedir (Zedillo ve Tidjane, 2006: 4-5). Bu durum küresel kamusal malların finansmanında sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Aşağıda Tablo 1’de küresel kamusal malların finansmanına yönelik mekanizmalar dört başlık altında kısaca özetlenmiştir.

Tablo 1. Küresel Kamusal Malların Finansman Mekanizmaları

Dışsallıkların içselleştirilmesi	Pazar oluşturma ve güçlendirme	
	Vergiler ve harçlar	
Özel Kaynaklar	Kâr amaçlı kuruluşlar	
	Kâr amaçlı olmayan kuruluşlar	
	Özel kişiler	
Kamusal Kaynaklar	Ulusal	Gelişmiş ülkeler tarafından sağlanan kaynaklar
		Gelişmekte olan ülkeler tarafından sağlanan kaynaklar
	Uluslararası	Uluslararası finansal kuruluşlar
		Uluslararası organizasyon ve şirketler
Ortaklıklar	Çeşitli farklı kaynakların birleşimi	

Kaynak: Sagasti ve Bezanson, (2001, s.41)’den uyarlanmıştır

Tablo 1’e bakıldığında, küresel bir kamu malının tedarikini üreticilerinin ve tüketicilerinin doğrudan finanse etmeleri için iki yol olduğu görülmektedir. Bunlar; pazar oluşturulması veya küresel vergi uygulanmasıdır. Pazar oluşturulması bazı düzenleme ve sistemleri gerektirmekte ve dolayısıyla belirli bir finansman ihtiyacını da ortaya çıkarmaktadır. Küresel kamusal mallar için pazarların oluşturulmasını veya güçlendirilmesini kolaylaştırmak için, mülkiyet haklarının tahsisi veya kotaların tahsisi, bilgi alışverişi için mekanizmaların devreye sokulması, fiyat belirleme prosedürleri ve düzenleyici kurumların kurulması dahil bir dizi kurumsal düzenleme gereklidir. Bu piyasaların düzgün bir şekilde işleyebilmesi, şeffaflık ve etkili bir düzenleyici çerçeve gerektirmekte ve dolayısıyla bunun sağlanması için de belirli bir miktarda finansman gerekmektedir (Sagasti ve Bezanson, 2001: 41). Bu noktada ise dışsallıkların içselleştirilmesinde önerilen en önemli araçlardan biri vergiler olarak durmaktadır.

Küresel vergi, küresel düzeyde sürdürülebilir bir refah toplumu inşa etmek için önemli politika araçlarından biri olarak ele alınmaktadır. En yalın haliyle küresel vergi, küresel malları ve faaliyetleri vergilendirme sistemidir. Küresel verginin “mükemmel” olmasını sağlayan dört koşul bulunmaktadır. Bunlar; küresel mallar ve faaliyetler üzerinden vergi almak, küresel faaliyetlerin olumsuz etkilerini azaltmak, gelirleri artırmak ve gelirleri küresel ölçekte yeniden dağıtmak şeklinde ifade edilmektedir. Ancak, bu kriterlerden bazılarını karşılayan “kısmi” bir küresel verginin uygulanması da söz konusu olabilecektir (Uemura, 2007: 114).

Küresel vergileme fikrine ilk kez 1884 yılında James Lorimer tarafından kaleme alınan “Uluslararası Hukuk Biliminin Temel Sorunları” isimli kitapta yer verilmiştir. Lorimer, “uluslararası düzenin ve kalkınmanın sürdürülebilmesi için” küresel vergilerin uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Lorimer’e göre, küresel vergiler küresel çapta bir otorite tarafından uygulanmalı, bu otorite devletlerin göndereceği temsilcilerle yönetilmeli ve otoritenin giderleri ülkelerin temsilci sayılarına orantılı olacak şekilde ilgili ülke vatandaşlarından alınacak uluslararası bir vergi ile karşılanmalıdır (Lorimer, 1884’ten aktaran: Frankman, 2002: 3).

Günümüzde küresel kaynaklara bağlı uluslararası ekonomik faaliyetler, geçmişe kıyasla çok daha yoğun bir şekilde gerçekleşmekte ve gittikçe büyüyen gelir akışlarını, rantları ve diğer faydaları ortaya çıkarmaktadır. Bu faaliyetlerden elde edilen gelirlerin bir kısmını vergilendirmek, küresel sorunların çözülmesi için ihtiyaç duyulan finansmana ve küresel gelirin daha verimli bir şekilde dağıtılmasına katkı sağlayabilecektir (Berzanson ve Mendez, 1995: 226). Küresel vergilerin devam eden entelektüel çekiciliği, küresel kamusal malların finansmanı ile doğrudan bağlantılı olduğunu öne sürerek uluslararası işlemlere odaklanmalarıdır (OECD, 2004 :15). Gerek küreselleşmenin ekonomik sonuçları gerekse küresel kamusal

malların ortaya çıkışı küresel vergi önerisinin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

3. Küresel Vergi Önerileri

Yapılan çalışmalarda ve toplantılarda küresel vergiler, tüm dünyada ortaya çıkan ve tüm insanlığı etkileyen sorunların çözümüne yönelik kullanılacak bir finansman kaynağı ve araç olarak görülmüşlerdir. Yıllar boyunca pek çok küresel vergi türü önerilmiştir. Önerilen bu yeni vergilerin politikayı yönlendirmesi beklenmektedir. Küresel vergilerle ilgili önerilerin çoğu, zararlı küresel bir kamu malına (sıcak para hareketleri, sınır ötesi kirlilik veya küresel silah satışları gibi) vergi uygulayarak, faydalı küresel bir kamu malını finanse etmeyi amaçlamaktadır. Bu önerilerin arkasındaki örtük düşünce, vergi salınmasının gelir potansiyelini zayıflatmayacağıdır (Reisen, 2004: 9). Aşağıda önerilen vergiler irdelenecektir.

3.1. Küresel çevre vergileri

Çevre vergileri, küresel bir kamu malı olan çevrenin korunması ve zararlı faaliyetlerin azaltılması amacıyla önerilmiştir. Çevre, insan varlığının ve insanın hayatta kalmasının temelidir. Günümüzde, insanlık tarihinin herhangi bir döneminde olmadığı kadar hızlı ve büyük ölçekte çevresel değişimler yaşanmaktadır ve bunlar ciddi endişe kaynağıdır (Becker, 2003:1). Firmaların ve hane halklarının hükümet müdahalesi olmadan çevresel zararları göz önünde bulundurması pek mümkün değildir ve bunun için yeterli teşvikleri yoktur. Bu yüzden çevrenin korunması kolektif bir hareket gerektirmekte ve genellikle hükümetler tarafından üstlenilmektedir (OECD, 2011: 1).

Çevre vergileri, ekonomik aktörlere bir piyasa sinyali göndererek emisyon ve kirliliklerini azaltmaları için bir teşvik oluştururken, çevreye duyarlı bir sisteme yönelik kamu yatırımları için ihtiyaç duyulan gelirleri de artırarak ikili fayda sağlamaya çalışmaktadır (UN, 2021: 2). Çevre vergileri ile amaçlanan yalnızca gelir elde etmek değil, aynı zamanda işletmelerin çevre dostu teknolojileri kullanmaları ve tüketicilerin daha az kirlenici ürünler tüketmeleri konusunda davranış değişikliklerine sevk ederek çevreye verilen zararı azaltmaktır (Rufael ve Weldemeskel, 2021: 22395). Bu nedenlerle, iyi tasarlanmış ve uygulanmış çevre vergileri, daha adil, daha dayanıklı toplumlar inşa etmede önemli bir rol oynayabilmektedir. Aşağıda çevre vergisi bağlamında uygulanan veya uygulanması önerilen vergilere yer verilmektedir.

3.1.1 Karbon vergisi

Günümüzde işletmeler, tüketiciler ve hükümetler fosil yakıtları kullanma, çimento üretme, hayvan yetiştirme gibi faaliyetlerle sera gazı emisyonlarının yayılmasına sebep olmaktadır. Sera gazı emisyonları, fırtınalardan kaynaklanan artan maddi hasarlar, insan sağlığı riskleri, azalan tarımsal verimlilik ve ekosistemin bozulması gibi bir dizi potansiyel ekonomik ve çevresel tehditler oluşturmaktadır. Sera gazı emisyonları içerisinde karbondioksit (%76) çevreye en çok zarar veren gaz olarak yer almaktadır (IPCC, 2014: 53; Marron vd., 2015: 2). Bu noktada karbon vergisi, karbondioksitin atmosfere salınmasının neden olduğu iklim hasarını karbon yakıt kullanıcılarının ödemesini sağlamanın bir yolu olarak görülmektedir (Carbon Tax Center, 2021).

Karbon vergisi, fosil yakıtların (kömür, petrol, gaz) yakılması ile ortaya çıkan karbon emisyonları üzerinden, spesifik olarak alınacak dolaylı ve düzenleyici bir vergidir (Zhang, 2016: 298). Karbon vergisinin amacı, bireyleri ve işletmeleri çevreye karşı daha sorumlu seçimler yapmaya teşvik ederek fosil yakıt kullanımını ve ilgili emisyonları azaltmaktır. Karbon vergileri son yıllarda, dünya genelinde ulusal veya bölgesel iklim politikalarının bir parçası olarak giderek daha fazla ele alınmaktadır (Funke ve Mattauch, 2018). Ancak, çevrenin küresel bir kamu malı olması dolayısıyla, çevre üzerindeki olumlu veya olumsuz bütün faaliyetler, dünyada yaşayan herkesi etkilemektedir. Bu yüzden bir mali politika aracı olarak karbon vergilerinin, ortak bir hedef doğrultusunda ve iş birliği kapsamında küresel olarak uygulanması gereklidir (Birinci, 2020: 176). Karbon emisyonlarının azaltılması özellikle küresel iklim değişikliğinin etkilerini hafifletebilmek için önem arz etmektedir. Küresel düzeyde uygulanacak bir karbon vergisi bu yüzden çok önemlidir.

3.1.2 Uçak yakıtı vergisi

Dünyadaki birçok ülkenin taraf olduğu Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi'nin 24. maddesine göre, uçak yakıtları vergiden muaf tutulmaktadır. Ancak, son yıllarda gerçekleşen hava taşımacılığındaki artış, havacılıktan kaynaklanan karbon emisyonlarının artmasına ve iklim değişikliği ile ilgili endişelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Seely, 2019: 2). Havacılıktan kaynaklanan emisyonların çevresel etkisi, yüksek irtifalarda yanma ile ilişkili kimyasal ve fiziksel süreçler nedeniyle diğer kaynaklardan daha önemli olabilecektir (Sobieralski ve Hubbard, 2020: 2). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından yapılan çalışmalarda, uçak yolculuğunun 2050 yılında tüm karbon emisyonlarının %15'ini ortaya çıkarması beklenmektedir (Paul ve Wahlberg, 2002: 17). Bu nedenle, uçak yakıtı vergisi de karbon vergisi gibi esas olarak iklim değişikliği bağlamında önem kazanarak tartışmalara konu olmaktadır (Baumert, 1998).

3.1.3 Okyanusları ve atmosferi kullanım vergisi / Uluslararası hava taşımacılığı vergisi

Uluslararası havacılık ve deniz taşımacılığı, küresel karbon emisyonlarının önemli bir payına sahiptir ve bu pay gün geçtikçe artmaktadır. Ancak, bu sektörler, mevcut emisyon azaltma planlarına (örneğin, Kyoto protokolü) dahil edilmemiştir. Bu alanların neredeyse diğer tüm ulaşım yakıtları için standart olan tüketim vergilerine dahi tabi olmamaları, bu alanlardaki aşırı emisyon eğilimini daha da şiddetlendirmektedir (Keen vd., 2013: 1). Havacılık ve deniz taşımacılığına ilişkin küresel vergi teklifleri, büyük ölçüde karbon emisyonlarının azaltılması bağlamında yapılmıştır (Bird, 2015: 22).

Bir sivil toplum kuruluşu olan Oxfam (2011), uluslararası gemicilikten kaynaklanan karbon emisyonlarını vergilendirmenin bir yolu olarak, metrik ton karbon emisyonu başına 25 dolarlık bir vergi önermiştir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), kendi alt kuruluşu olan UNITAID'in finansmanı için havacılık üzerine ek bir vergi koyması ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde sıtma, tüberküloz, HIV/AIDS gibi hastalıkları tedavi eden ve ilaç tedariki sağlayan UNITAID'in finansmanı için Fransa ve bazı gelişmekte olan ülkeler, uçak biletleri üzerine dayanışma vergisi adı verilen bir vergi getirmiştir (Bird, 2015: 23). Havayolu dayanışma vergisi, vergiyi uygulayan ülkelere çıkış yapan tüm uçuşlarda, yolcular biletlerini satın alırken mevcut olan diğer vergilere ek olarak alınmaktadır. Havayolları, verginin beyan edilmesinden ve tahsil edilmesinden sorumludur. Transit yolcular bu vergiden muaf tutulmuştur. Bu sayede, katılımcı ülkelerdeki havalimanları için daha fazla idari yükten kaçınılmıştır. Yolcular için dayanışma vergisinin maliyeti, bir biletin toplam maliyetine kıyasla çok düşüktür. Dayanışma vergisinin kat edilecek mesafeye uygun şekilde tarifelenirilebilme gibi ekstra bir avantajı bulunmaktadır. Ayrıca, bir ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklı vergi oranları da belirlenebilmektedir (UNITAID, 2009: 15).

3.2. Döviz işlemleri vergisi / Tobin vergisi

Küreselleşmenin yaratmış olduğu ortam, spekülasyon amaçlı döviz işlemlerinin caydırılması için döviz işlemleri üzerinden vergi alınması fikrini doğurmuştur. Tobin (1978: 155-158) bir para biriminin başka bir para birimine dönüştürülmesi üzerinden, işlemin boyutuyla orantılı olarak alınacak uluslararası tekdüze bir vergi uygulanmasını önermiştir. Uluslararası finans sistemi, doğası gereği tüm ülkeleri kapsayacak şekilde küresel olduğundan, spekülasyon amaçlı kapitalist hareketlere karşı alınacak tedbirler de küresel nitelikte olmalıdır. Söz konusu tedbir kapsamında, kısa vadeli sermaye akımlarının maliyeti yükseltilerek, sermayesini ülkeler arasında dolaştıran yatırımcıların maliyetlerinin artırılması ve böylece sermaye hareketliliğinin azaltılması hedeflenmektedir (Yeğen, 2019: 318). Küresel düzeyde bir Tobin vergisi uygulanması, küresel kamusal bir mal olan finansal istikrarın sürdürülmesine katkıda bulunurken, aynı zamanda vergiden elde edilen gelirler, diğer küresel kamusal malların sunumuna imkân sunacaktır.

3.3. Finansal işlem vergisi

Finansal işlem vergisi, menkul kıymet, tahvil, hisse senedi, türev piyasa işlemleri vb. her türlü finansal işlem üzerinden advalorem esaslı olarak alınan düşük oranlı bir vergi fikrine dayanmaktadır. Brüt işlemleri vergilendiren finansal işlem vergisinin mükellefleri, bu işlemlerle uğraşan finans kurumları, bankalar,

yatırım ve sigorta firmaları, hisse senedi brokerleri her türlü yatırım kuruluşudur (Şen ve Sağbaşı, 2017: 476). Finansal işlem vergisi ile kısa vadeli ve yüksek sıklıkla gerçekleşen spekülasyon ve sosyal değer yaratmayan işlemleri vergilendirilerek; gereksiz risk yaratan ve yatırım kararlarını bozan varlık fiyatı oynaklığının ve balonların azaltılması beklenmektedir. Bu sayede hem küresel bir kamu malı olan finansal istikrara katkı sağlanacak hem de finans sektörünün kamu harcamalarına katkısı artırılabilecektir. Finansal işlem vergisinin öncelikle zenginleri etkilemesi beklenmektedir. Vergiden elde edilen gelirler, yoksullara fayda sağlamak, gelecekteki finansal kurtarma paketlerini finanse etmek, diğer vergileri kesmek, kamu borcunu azaltmak veya diğer küresel kamusal malların finansmanına katkı sağlamak amacıyla kullanılabilir (Burman vd., 2016: 172).

3.4. Elektronik posta vergisi/ İnternet vergisi

1994 yılında Roma Kulübü raporunda bir öneri olarak ortaya çıkan bit vergisi olarak da bilinen e-posta veya internet vergisi, internet üzerinden gönderilen veri miktarı üzerinden vergi alınması fikrine dayanmaktadır (Paul ve Walhberg, 2002: 18). Vergi, düşük gelirli ülkelerde bilgisayar, e-posta ve internet erişimini geliştirerek zengin ve fakir arasındaki “dijital uçurumu” kapatmak için kullanılabilir gelirlerin artırılmasını hedeflemektedir (Brock, 2008: 172). İnternet vergisi, internet tabanlı ticaretin fiziksel ticaretin yerini alması nedeniyle tahsil edilemeyen KDV’nin ve diğer vergi gelirlerinin bir kısmını telafi etmek için de bir fırsat olarak görülmektedir. Verginin savunucuları, toplanan paranın küresel öncelikler, uzaktan eğitim vb. çeşitli sosyal açıdan değerli amaçlar için kullanılabilirliğini öne sürmektedirler (Bangemann, 2004: 1).

3.5. Dünya ticaret vergisi

Dünya ticaret hacmi küreselleşme hareketlerinin de etkisiyle büyük bir büyüme ivmesi yakalamıştır. 1980 yılında 2 trilyon dolar civarında olan mal ve hizmet ticareti 2021 yılında 21,8 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir (DTÖ, 2022). Dünya ticareti böylesine büyük bir hacme ve artış potansiyeline sahipken, küresel kamusal mallarının finansmanı amacıyla kullanılabilir bir diğer küresel vergi teklifi de dünya ticaret vergisidir. Dünya ticaret vergisi, ilk olarak 1980’li yıllarda Brandt Komisyonu tarafından, yeni uluslararası ekonomik düzen önerisinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Vergi, uluslararası ticaret ve refahın, barış ve sağlık için çalışan uluslararası kurumlara bağlı olduğu fikrine dayanarak, uluslararası gelirleri artırmayı amaçlamaktadır (Paul ve Wahlberg, 2002: 18). Ayrıca, dünyadaki tüm malların %95’i okyanuslar yoluyla aktarıldığı için, böyle bir vergi fayda kriterine dayandırılabilir (Saruç, 2007: 159).

3.6. Uluslararası silah ticareti vergisi

Uluslararası silah ticareti vergisi, küresel kamusal mal olan barışın korunması ve sürdürülmesi için gereken finansman ihtiyacına karşı bir çözüm olarak önerilmiştir. Silah ticareti üzerinden vergi alınması fikri 1980 yılında Brandt Komisyonu’nda daha fazla dikkate alınması gereken başlıca tavsiyelerden biri olarak seçilmiş ve uluslararası ölçekte önem kazanmaya başlamıştır (Brzoska, 2004: 149). Küresel düzeyde silah ticaretinin vergilendirilmesi, barışı desteklemenin etkili bir yolu olabilecektir (Saruç, 2007: 157). Buradaki fikir, silah ticareti seviyesini azaltmak, aynı zamanda kalkınma için para toplamak, savaş mağdurlarını tazmin etmek ve silahsızlanmayı teşvik etmektir (Brock, 2008: 173).

3.7. Küresel asgari kurumlar vergisi

OECD, G20 ülkeleri çağrısıyla birlikte 2013 yılından beri mevcut vergi sistemlerini kusursuz, boşluksuz ve aynı zamanda çifte vergilendirmeyi önleyecek şekilde daha adil hale getirmek için ortak ve verimli bir çözüm bulmak amacıyla BEPS Eylem Planını geliştirmiştir (Procházka, 2020: 1). BEPS Eylem Planı kapsamında küresel düzeyde asgari bir kurumlar vergisi uygulanması önerilmiştir. Küresel asgari kurumlar vergisi, ticari kazançların kaydedildikleri ülkelerden bağımsız olarak %15’lik asgari oranda vergilendirilmesi fikrine dayanmaktadır. Vergi, konsolide gelirleri 750 milyon euro (veya ulusal para cinsinden eşdeğeri) ve üzerinde olan çok uluslu şirketler için uygulanması planlanmaktadır (OECD, 2021:

1). Küresel asgari kurumlar vergisi ile uluslararası vergi uygulamalarının daha adil ve etkin bir hale getirilmesi ve vergi rekabetinin aşındırdığı vergi gelirlerinin telafi edilmesi hedeflenmiştir.

3.8. Küresel servet vergisi

Küreselleşmenin yoğunlaşmasıyla beraber gelişen faktörler küresel gelir ve servet eşitsizliklerini daha da şiddetlendirmiştir. Küresel servet vergisi ile küresel düzeyde yaşanan gelir ve servet eşitsizliğindeki artışı durdurmak ve ülkeler için finansman kaynağı yaratmak amaçlanmıştır. Thomas Piketty, 2014 yılında kaleme aldığı “21. Yüzyılda Kapital” adlı kitabında küresel düzeyde artan eşitsizliğin önlenmesi amacıyla küresel servet üzerinden yıllık olarak artan oranlı bir vergi alınmasını önermiştir. Piketty, küresel servet vergisinin emlak, finansal varlıklar (banka mevduatları, hisse senetleri, bonolar, ortaklıklar ve borsaya kote olan ve olmayan şirketlerdeki diğer katılım biçimleri dahil) ve finansal olmayan varlıklar üzerinden (özellikle gayrimenkul) alınarak, herhangi bir istisna olmadan, düşük oranlı bir şekilde uygulanması gerektiğini ifade etmiştir (Piketty, 2014: 517-518). Dünyadaki milyoner ve milyarderlere uygulanacak yıllık bir servet vergisi ile elde edilen gelirler, 2,3 milyar insanı yoksulluktan kurtarmak, tüm insanlığa yetecek kadar aşı sağlamak, iklim değişikliğiyle mücadele etmek, düşük ve orta gelirli ülkelerin bütün vatandaşları (3,6 milyar insan) için evrensel sağlık hizmeti ve sosyal koruma sağlamak için gerekli finansman ihtiyacını karşılayacaktır (Oxfam vd., 2022: 2-3).

4. Küresel Vergi Önerilerinin Teorik ve Pratik Açıdan Uygulanabilirlikleri

Küresel vergi önerileri birçok çalışmada genel olarak kabul edilmekle ve önerilmekle birlikte, bu vergilerin uygulanabilirliği üzerinde görece daha az çalışma yapılmıştır. Küresel vergi düşüncesinin en makul yanı, vergi yükünü dünyadaki herkesin paylaşacak olmasıdır. Bu vergilerin kabulünü artıran başka bir faktör, küreselleşmenin ortaya çıkardığı dışsalılıkları içselleştirerek, küresel adalete katkıda bulunmasıdır. Bu vergilerden elde edilecek gelirler küresel kamusal malların finansmanı için gereken gelirlere katkı sağlayarak bütün insanlık için faydalı olacaktır (Kır, 2018: 149-150). Çünkü, bireysel olarak ülkelerin küresel sorunları çözme becerisi yetersiz kalmaktadır. Küresel sorunların çözülebilmesi için, küresel ölçekte adımlar atılmalı, dünya refahının artırılması ve sürdürülebilir bir geleceğin sağlanması için, bütün dünyanın topyekûn bu vergilere destek vermesi ve uygulamaya koyması gerekmektedir. Önerilen yeni vergilerin başarısı, bu vergilerin öncelikle bütün dünya ülkeleri tarafından aynı zamanda uygulamaya koyulmalarına bağlıdır (Eser ve Birinci, 2013: 190).

Düşünülen vergilerin yaşama geçirilmesinde ise birtakım değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Çünkü bu değerlendirmeler ilgili vergilerin başarısı açısından önem arz etmektedir. Aşağıda, küresel vergi önerilerinin uygulanabilirlikleri ile ilgili olarak önce teorik açıdan vergileme ilkeleri bağlamında bir değerlendirme yapılacak ardından vergilerin pratik açıdan uygulanabilirlikleri yönetim, vergiye uyum, sosyoloji ve bütçe açısından değerlendirilecektir.

4.1. Küresel vergi önerilerinin vergilendirme ilkeleri bağlamında uygulanabilirlikleri

Vergilendirme ilkeleri, vergiler düzenlenirken ve uygulanırken dikkat edilecek hususlar hakkında bilgi vermekte ve vergilemeden beklenen işlevlerin gerçekleştirilmesine rehberlik etmektedir (Buzkuran ve Buyrukoğlu, 2016: 2078). Adam Smith 1776 tarihli “Ulusların Zenginliği” isimli kitabında, vergilendirme ilkelerinin günümüze kadar etkisini sürdüren ilk sınıflandırmasını yapmıştır (Kabinga, 2016: 5). Smith’in temel vergilendirme ilkeleri, “adalet”, “belirlilik”, “iktisadilik” ve “uygunluk” olarak adlandırılmaktadır. Adam Smith’in klasik vergileme ilkeleri, zamanla, toplumsal ve ekonomik gelişmelere ve değişen vergisel hedeflere yönelik olarak güncellenmiş, modern vergileme ilkeleri olarak ekonomik ve sosyal hayata müdahale amaçlarını da taşır hale gelmiştir.

Aşağıda Tablo 2’de ortaya koyulacak sınıflandırma, bahsedilen amaçlar çerçevesinde ele alınacaktır. Küresel vergi önerileri Tablo 2’de ekonomik, mali, adalet ve vergi tekniğine yönelik ilkeler bağlamında ele alınmaktadır. Bu ana ilkelerin alt ilkeleri çerçevesinde değerlendirme yapılarak önerilen vergilerin bu ilkelere uygunluğu değerlendirilmektedir.

Tablo 2. Küresel Vergi Önerilerinin Vergileme İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

		Karbon Vergisi	Uçak Yakıtı Vergisi	Atmosferi Kullanım Vergisi	Tobin Vergisi	Finansal İşlem Vergisi	İnternet Vergisi	Dünya Ticaret Vergisi	Uls. Silah Ticareti Vergisi	Küresel Asgari Kurumlar Vergisi	Küresel Servet Vergisi
Ekonomik Amaca Yönelik İlkeler	Uygun vergi kaynağının seçimi	Harcamalar	Harcamalar	Harcamalar	Harcamalar	Harcamalar	Harcamalar	Harcamalar	Harcamalar	Gelir	Servet
	Tarafsız Vergileme İlkesi	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-
	Yansımama İlkesi	Yansıtılabilir	Yansıtılabilir	Yansıtılabilir	Yansıtılamaz	Yansıtılamaz	Yansıtılabilir	Yansıtılabilir	Yansıtılabilir	Yansıtılamaz	Yansıtılamaz
Mali Amaca Yönelik İlkeler	Yeterlik İlkesi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Esneklik İlkesi	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-
	Genellik İlkesi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Adalet Amacına Yönelik İlkeler	Eşitlik İlkesi	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+
	Artan Oranlılık İlkesi	Düz oranlı	Düz oranlı	Düz oranlı	Düz oranlı	Düz oranlı	Düz oranlı	Düz oranlı	Düz oranlı	Düz oranlı	Artan Oranlı
	Ödeme Gücü İlkesi	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+
	Çifte Vergilendirme İlkesi	+	-	+	-	-	-	-	-	+	+
	Verimlilik İlkesi	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-
Vergi Tekniğine Yönelik İlkeler	Belirlilik İlkesi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Uygunluk İlkesi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Küresel vergi önerileri vergileme ilkelerine bağlamında değerlendirildiğinde, her bir önerinin küreselleşmenin neden olduğu negatif bir dışsallığı içselleştirmek, azaltmak ve pozitif dışsallıkları artırmak amacıyla ortaya koyulduğu söylenebilir. Çevre vergileri düzenleyici işlevi ile küresel çapta zararlı karbon emisyonlarını azaltmayı hedeflerken, Tobin vergisi ile küresel çapta finansal istikrara katkı sağlanması, finansal işlem vergisi ile vergilendirilmeyen sermaye hareketlerinin vergilendirilerek küresel vergi adaletine katkı sağlanması, internet vergisi ile dijital ticaret nedeniyle kaybedilen vergi gelirlerinin telafi edilmesi, dünya ticaret vergisi ile küresel müştereklerin finansmanı, uluslararası silah ticareti vergisi ile küresel kamusal bir mal olan küresel barışın desteklenmesi ve küresel asgari kurumlar vergisi ile vergilendirilemeyen çok uluslu şirketler karlarının vergilendirilmesi, küresel servet vergisi ile küresel düzeydeki servet eşitsizliğinin önlenmesi hedeflenmiştir.

Küresel vergi önerilerinin çoğu dolaylı yapıları nedeniyle ileriye doğru yansımaya imkân vererek, üretimi asgari düzeyde etkileyecektir. Her bir küresel vergi önerisinin oldukça yüksek gelirler elde etme potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca, önerilerin küresel konjonktüre uyumlu olacak şekilde tasarlandıkları görülmektedir. Küresel vergi önerileri ile bütün dünya vatandaşlarının, eşit bir şekilde vergilendirilmesi öngörülmüştür. Vergilerin kirlilik ve sermaye üzerine yoğunlaşmış olması daha genel bir adalet algısıyla tasarlandıklarını göstermektedir. Küresel asgari kurumlar vergisi ve küresel servet vergisi hariç dolaylı bir şekilde uygulanması önerilen küresel vergilerin, basit, verimli ve mümkün olan en düşük tarh ve tahsil maliyetleri ile toplanarak, küresel çapta uygulanabilirliklerinin artırılması hedeflenmiştir. Ayrıca, öneriler mali anesteziye uygun olarak mükellef psikolojisine de uygun düşen vergilerdir. Önerilen vergiler belirli alanlardaki adaletsizliklere müdahale amacı taşıdığı için, vergilerin teorik tasarımlarında, adaletle yönelik ilkelerden çok, ekonomik, mali ve vergi tekniğine yönelik açılardan verimli olmasına önem verildiği söylenebilir.

Sonuç olarak küresel vergi önerilerinin hepsinin genel olarak kabul edilmiş vergileme ilkelerine tam olarak uyduğu ifade edilemez. Fakat yine de ulusal vergilere paralel şekilde birçok vergileme ilkesini karşıladığı ifade edilebilir. Ağırlıklı olarak tüketimi konu alan dolaylı vergi konumunda olmaları, adalet boyutunu göz ardı etmekte birlikte uygulanmalarının kolay olması ve verimlilik ilkeleri bağlamında kabul edilebilirliklerini artırmaktadır.

4.2. Küresel vergi önerilerinin pratik bağlamda uygulanabilirlikleri

Bir verginin teorik olarak uygunluğunun yanı sıra uygulamada karşılaşılabilecek sorunlarının da dikkate alınması gerekir. Aksi halde teorik altyapısı yeterli bir verginin pratikte sorunla karşılaşması muhtemeldir. Bu noktada küresel bir verginin bazı özellikleri taşıması gerekmektedir. Wachtel (2000: 342) küresel bir verginin taşıması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Asgari vergi uyumu maliyetleri de dahil olmak üzere, basitlik ve yönetim kolaylığı avantajına sahip olmalıdır,
- Halk için kabul edilebilir, sağlam ve mantıklı bir ekonomi politikası için gerekli olan birincil hedeflere sahip olmalıdır,
- Uygulanabilmesi için verilen siyasi çabaya değmeli ve yeterli geliri toplayabilmelidir,
- Küresel vergi, dünyadaki en az birkaç ülke grubunu içermelidir.

Wachtel'in kriterleri doğrultusunda vergi önerileri değerlendirildiğinde, öncelikle önerilen vergilerin küresel çapta uygulanması, vergiye uyum maliyetleri ve idari maliyetler yaratabilecektir. Ancak, vergilerin tasarımında küresel çapta uygulanabilirliği mümkün olan en yüksek seviyeye çıkarmak için herkesin basit bir şekilde uyum sağlayabileceği ve ülkelerin kolaylıkla yönetebileceği vergiler tercih edilmiştir. Vergi konularının kirlilik ve sermayeye yönelik oluşu, küresel vergi önerilerinin halk için kabul edilebilirliğini artıracaktır. Bu konuların küresel çapta yaşanan sorunlara etkileri göz önüne alındığında, bir ekonomi politikasının birincil hedefleri olan etkin kaynak dağılımı, makroekonomik istikrar ve ekonomik büyüme ve kalkınma için ayrıca önemli oldukları görülmektedir. Küresel vergilerle ilgili yapılan gelir tahminlerine

bakıldığında, bu vergilerin dünyada küresel çaptaki sorunları çözmek için gerekli olan gelirleri sağlayabilecek potansiyele sahip oldukları, negatif dışsallıkların içselleştirilmesi ve pozitif dışsallıkların artırılması amacıyla, her verginin kendi şartlarına göre savunulabilir olduğu görülmektedir. Bu kısma kadar, önerilen küresel vergilerin hepsi Wachtel'in bahsettiği şartları sağlamaktadır. Ancak, küresel çapta uygulama için vergilerin en az birkaç ülke grubunda uygulanması gerekmektedir. Yapılan vergi önerilerine bakıldığında, karbon vergisi, uçak bileti vergisi ve finansal işlem vergilerinin bazı ülkelerde mevcut olduğu, küresel asgari kurumlar vergisi üzerinde de birçok ülkenin anlaşmaya vardığı ancak, diğer önerilerin bu şartı sağlayamadığı görülmektedir. Aşağıda pratik olarak küresel vergilerin uygulanabilirliklerini etkileyen faktörler ele alınmaktadır.

4.2.1. Yönetim açısından

Küresel vergilerin uygulanabilmesi için gerekli olan uluslararası yönetim ve koordinasyon akla ilk gelen sorundur. Küresel verginin, küresel niteliğini veren somut bir uluslararası anlaşma yoluyla koordineli bir uluslararası temelde uygulanması gerektiğine dair yaygın bir fikir birliği vardır. Böyle bir küresel verginin getirilmesi karşısındaki ilk sorun, uluslararası koordinasyon eksikliğidir (Arestis ve Karagiannis, 2022: 13). Dünyada, küresel vergi yönetişimini sağlayacak, gerekli çalışmaları yürütecek, uygulanmalarını teşvik edecek, uygulanmalarla ilgili kararları alacak, elde edilen gelirleri toplayarak toplanan gelirleri dağıtacak ve tüm bunların koordinasyonunu ve gözetimini yaparak denetleyebilecek herhangi bir sistem bulunmamaktadır (Bird, 2015: 37). Bu durum, küresel vergilerin uygulanması önündeki en büyük engeldir.

Küresel yönetim için evrensel bir otorite olmadan, vergi uygulayabilecek ve tahsil edebilecek tek aktör, her ulus devletin kendisidir (Bird, 2015: 37). Ancak, küreselleşmiş bir ekonomide yalnızca küresel bir otorite, belirli küresel aktörleri yeterli derecede kesinlik ve düzenlilikle vergilendirebilecektir (Ronzoni, 2014: 52). Ulus devletler kendi başlarına bu vergileri uygulamasalar dahi küresel yönetim olmadan yapılan uygulamalar, beklenen etkileri yaratmaya yetmeyecektir. Çünkü küresel ölçekteki sorunların, küresel olarak ele alınması, kararların küresel olarak ortak bir şekilde verilmesi ve müdahalelerin küresel ölçekte ülkelerce aynı anda yapılması gerekmektedir. Ülkeler, tek taraflı olarak vergileri uygulamasalar dahi, diğer bölgelerde uygulamanın eksikliği nedeniyle faaliyetin zararlı etkileri yayılmaya devam edecektir. Böyle bir durumda, vergiyi uygulayan ülkeler yalnızca gelir elde edecek, küresel çapta yaşanan sorunların tam anlamıyla çözümü mümkün olmayacaktır (Eser ve Birinci, 2013: 190).

Bird (2015: 37)'e göre, küresel vergilerin uygulanabilmesi için etkili, tutarlı ve koordineli bir uluslararası vergi rejimi gereklidir ve bu, yalnızca küresel yönetişimin sağlanması ile mümkün olabilecektir. Küresel kamusal malların finansmanı, daha güçlü bir küresel yönetişimi ve buna müteakip dağıtım mekanizmalarını gerektirmektedir (Cobham ve Klees, 2016: 24). Bu duruma çözüm olarak, Jha (2000) ve Tanzi (2014) gibi yazarlar uluslararası vergilendirme konularında görev yapacak uluslararası bir vergi örgütünü kurulmasını önermişlerdir. Ancak, dünyada küresel otorite olarak görülecek bir kurumun oluşturulması oldukça zordur. Hiçbir hükümet vergi gelirlerini istedikleri şekilde kullanma yetkilerinden vazgeçmeye istekli değildir. Oysa küresel bir vergi sistemi, gelirlerin belirli bir miktarının uluslararası bir organa teslim edilmesini gerektirmektedir (Uemura, 2007: 121). Ülkelerin vergileme egemenliklerini paylaşmaya istekli olmamaları, farklı çıkarılara sahip olmaları ve mevcut kurumların etkinliğine ilişkin var olan endişeler nedeniyle küresel vergi yönetişimin uluslararası düzeyde bir vergi kurumuna yaklaşması pek de mümkün görünmemektedir (Burrows, 2010).

Ronzoni (2014: 53-57)'ye göre ulus devletlerin, vergi koyma yetkilerini küresel bir otoriteye devretmek yerine mevcut egemen imtiyazları ve uygun zorlayıcı güçleri uygulama mekanizmalarıyla birlikte küresel düzeye aktarmaları yeterli olacaktır. Küresel kurumların yürürlükte olması, kurallara uymayanlara uygun yaptırımların uygulanabilmesi ve sistemin güvenliği için gereklidir. Ülkeler, vergi politikalarında kaybettikleri esnekliği, bu alanda bir miktar daha esneklikten vazgeçerek oluşturulan sınırlar (küresel vergilendirme) içerisinde yeniden sağlayabileceklerdir. Ayrıca, dünyada ulus devletler üzerinde üniter bir güç bulunmadığından, yapılan öneriler için ücret, harç veya vergilendirmeden tam olarak bahsetmek mümkün değildir. Bu yüzden, yapılan önerilere ilişkin alınacak kararların bir iş birliği anlaşması yoluyla

yürütülmesi gerekmektedir. Böylece, ulus devletlerin egemenliğine zarar verilmemiş ve saygı duyulmuş olacaktır (Silva, 2021: 132).

Günümüzde küresel düzeyde anlamlı bir mali birlik olasılığı çok mümkün görünmediği için, küresel vergilerin uygulanması da çok mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte, küresel vergilendirme ve küresel sorunlar hakkındaki politika tartışmalarını sürdürmek ve derinleştirmek için daha çok şey yapılabilir ve yapılmalıdır. Küresel çaptaki sorunların çözümü “yumuşak yönetim” bağlamında da ortaya çıkabilecektir. Bazı durumlarda, yumuşak (daha uyumlu) bir küresel vergi yaklaşımı, yalnızca teknik olarak değil politik olarak da kabul edilebilir olacaktır. Mümkün olduğunca mevcut mali ve siyasi kurumlara dayanan ve büyük ölçüde devletler arasındaki açık ve zımnî anlaşmalarla sağlanan, nispeten yumuşak bir rejim aracılığıyla uygulanan, geniş çapta kabul gören bir amaçla UNITAID için alınan havayolu dayanışma ücreti, “yumuşak yönetim” bağlamında küresel vergilerin uygulanmasının mümkün olabileceğini göstermektedir (Bird, 2018: 1390-1933).

IMF, AB ve OECD gibi zaten var olan kuruluşların birlikte yapacakları çalışmalarla küresel vergilendirme ile ilgili konular müzakere edilebilir. Bu, şu an hem yeni bir kurum yaratmaktan kolay hem de daha mümkün görünmektedir. Birleşmiş Milletler çatısı altında yetki sınırları hükümetleri ürkütmeyecek şekilde kısıtlı olarak belirlenerek, yalnızca kendisine gelen gelirleri ve küresel vergi ağını koordine edecek bir vergi teşkilatlandırması oluşturulabilir. Ancak bu yapıların nasıl denetleneceği bir soru işareti olarak belirmektedir.

Genel itibarıyla küresel vergilerin yönetilmesi ile ilgili ortaya çıkan sorunların çözümü, uluslararası güçlendirilecek vergi yönetişimine ve bu amaçla kurulacak mekanizmaların varlığına bağlı olacaktır. Ülkelerin vergilendirme alanındaki egemenliklerini paylaşmaya gönüllü olmamaları, küresel vergileri yönetecek bir kurumun oluşturulması önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Bu sebeple, küresel vergilerin yönetilmesiyle ilgili süreçler, ülkelerin egemenliklerini tehdit etmeyecek şekilde yumuşak yönetim anlayışına dayalı olarak geliştirilmelidir.

4.2.2. Dışsallık ve Sosyolojik açıdan

Küresel vergilerin uygulanması durumunda vergilemenin toplum üzerinde yaratacağı etkiler söz konusu olabilecektir. Özellikle bu noktada dışsallıkların yaratacağı sonuçlar önem arz etmektedir. Küreselleşme süreci ile ülkeler arasında yayılan dışsallıklar bazı ülkelerin ulusal çıkarlarına daha fazla zarar vermektedir. Bu yüzden uluslararası düzeyde bazı ülkelerin vergi politikalarından kaynaklanan olumsuz dışsallıkları asgari seviyeye indirmeyi amaçlayan temel ilke ve davranış kurallarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu ilkeler, ülkelerin artık kendileri için arzu edilen vergi politikalarını izleme ve bazı vergiler için oranları belirleme özgürlüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Ancak ülkeleri, izledikleri politikaların yaratabileceği ülkeler arası dışsallıklara karşı daha duyarlı hale getirecektir (Tanzi, 2014: 16).

Çevre söz konusu olduğunda, bir ülkede yapılan faaliyetlerin diğer ülkelere negatif dışsallık yayması muhtemeldir. Yayılan dışsallığın büyüklüğünün belirlenmesi ve ilgili yayıcıya bunun bedelinin ödettilmesi oldukça zordur. Çevre vergileri ile ilgili temel sorun, bu verginin uygulanacağı sektörlerde üretim kısıllık ve dolayısıyla bu işleri gören işçiler, işsiz kalacaklardır. Uygulanan vergiler ile maliyetlerin artırılması, düşük gelirli kesimin olumsuz yönde etkilenmesine ve bu maliyetlerin yine düşük gelirli kesimlere yüklenmesine sebep olacaktır (Eser ve Birinci, 2013: 190). Vergiden etkilenen belirli sektörleri (örneğin tarım, balıkçılık vb.) desteklemek veya tazmin etmek için uygulanan muafiyetler, sübvansiyonlar veya geri ödeme mekanizmaları gibi ek gereklilikler ortaya çıkacak ve bu uygulamalar, karmaşıklığı bir miktar artıracaktır. Bu nedenle, bir karbon vergisi getirirken mevcut genel mali çerçeveyi göz önünde bulundurmamak ve idari etkileşimleri dikkatlice değerlendirmek önemlidir. Rekabet dezavantajı ve karbon kaçağı ile başa çıkmak, hükümetlerin karbon vergisini endüstrilere kabul ettirebilmesi için ayrıca önemlidir (UN, 2021: 28-29). Bu endişeler hem verginin tasarımında hem de ek hafifletici önlemlerin getirilmesinde ele alınabilir. Vergi muafiyetleri ve transferler, bu endişelerinin hafifletilmesine katkı sağlayacak şekilde kullanılabilir.

Konu sermaye olduğunda, negatif dışsallıkların belirlenmesi daha kolay olacaktır. Ancak, tek taraflı bir vergileme yapılması, sermayenin vergi uygulanmayan bölgelere yönelmesine sebebiyet vererek, uygulayıcı ülkeye zarar verecektir (Eser ve Birinci, 2013: 190). Atkinson (2005: 211)'e göre, ürünler ve üretim faktörleri için piyasaların karşılıklı bağımlılığı nedeniyle bir hükümet tarafından alınan mali kararlar, diğer hükümetler için dolaylı sonuçlara sahiptir. Bir yetki alanındaki vergi veya harcama değişiklikleri, faktörlerin veya ürünlerin yetki alanları arasında tahsisini etkileyebilir. Alternatif olarak, bir yetki alanındaki vergi değişikliklerinin yükü, kısmen aynı veya farklı bir düzeydeki diğer yetki alanlarındaki mali ajanlar tarafından üstlenilecektir. Bu mali dışsallıklar hem yetki alanları içinde hem de ülkeler arasında kaynakların tahsisinde verimsizliklere yol açacaktır. Küresel bir iş birliği olmadan vergileme yapılması pek de faydalı olmayacaktır.

Servet vergileri açısından bakıldığında, bunların idaresi ve icrası, gelir ve tüketim üzerinden alınan vergilere göre daha zordur. Halka açık olmayan varlıkların adil piyasa değerini belirlemenin güçlüğü, vergi mükellefleri ile vergi makamları arasında değerlendirme konusunda anlaşmazlıklara yol açabilecektir. Değerleme konusundaki belirsizlik, bazı varlıklı kişileri vergi kaçırmaya teşvik edebilecektir. Küresel servet vergisi ile ilgili bir diğer sorun ise likit olmayan varlıklardır. Önemli miktarda likit olmayan varlıklara sahip olanlar, servet vergisi yükümlülüklerini ödemek için gereken nakde sahip olmayabilirler. Böyle bir durumda, düşük gelire ve düşük likit birikime sahip olan ancak ev gibi yüksek değerli, likit olmayan bir varlığı elinde bulunduran insanlar için sorunlar ortaya çıkabilecektir. Benzer şekilde, az kazanan ancak değeri yüksek bir araziye sahip olan bir çiftçi, servet vergisi ödeyecek parayı bulmakta zorlanabilecektir (CTW, 2022: 19).

Yeni vergilere karşı toplumlarda her zaman bir tepki söz konusu olabilecektir. Ülkeler tarafından bu konularda atılan tek taraflı adımlar, tepkilere sebep olarak protestoları ortaya çıkarabilecektir. Ayrıca, bu tarz vergileri uygulayan ülkelerdeki vatandaşlar, vergileri uygulamayan ülkelere karşı da toplumsal olarak rahatsızlık duyabileceklerdir. Böyle bir durumda, toplumsal protesto vb. sorunların ortaya çıkması söz konusu olabilecektir.

4.2.3. Bütçe açısından

Küresel vergilerden elde edilecek gelirlerin nasıl dağıtılacağı hususunda ortaya çıkabilecek sorunlar da diğer önemli bir konudur. Önerilen vergilerden bazıları küresel kamusal mallar için finansman ihtiyacının karşılanması ve küresel ölçekte gelir elde edilmesi amacını taşıırken, bazıları ise küresel ölçekte yayılan negatif dışsallıkların etkilerinin azaltılması amacını taşımaktadır. Önerilen vergiler önemli gelir potansiyellerine sahip olmalarına rağmen, elde edilen gelirlerin hangi amaçlara yönelik olarak kullanılacağı kesinlik göstermemektedir (Günay ve Altun, 2019: 92). Negatif dışsallıkların vergilendirilmesinden elde edilen gelirlerin tamamı, vergiyi toplayan ülkede kullanılamayacaktır. Bu durumda elde edilen gelirlerin, hangi amaçlar için, hangi otoritelere teslim edilmesi gerektiği konusunda sorunlar doğacaktır. Ayrıca küresel vergilerin, her ülkede farklı tarifelerle uygulanması vergi rekabeti sorununa sebep olabilecektir (Eser ve Birinci, 2013: 191).

Yapılan vergi önerilerinden elde edilecek gelirlerle ilgili ortaya çıkan sorunlar ve zorluklar henüz cevaplanmış ve çözülmüş değildir. Gelir nasıl bölünecektir? Sermaye ihraç eden ülkeler (Avrupa ülkelerinin çoğu, ABD ve Çin), yatırım çeken ülkelerin bir Tobin vergisi gelirini elinde tutmasına izin verir mi veya faiz alır mı? Geliri kim yönetmelidir? Ülkelerin kendileri mi, uluslararası bir kuruluş mu yoksa uluslararası bağımsız bir fon mu? Ayrıca, ülkeler tarafından uygulanan vergilendirmeyi kim kontrol edecek ve çifte veya çoklu vergilendirmeyi önlemek için aralarındaki koordinasyon nasıl sağlanacak? (Adamy, 2019: 162). Bunların hepsi cevaplanması gereken sorular arasında yer almaktadır.

Çoğu insan, vergileme sonucu elde edilecek faydaları hafife alırken, ortaya çıkabilecek olan (iş kayıpları vb.) dezavantajları olduğundan fazla tahmin edebilmektedir. Politika yürürlüğe girdikten sonra kabul oranı artacağı için vergileri kademeli olarak uygulamak daha başarılıdır. Uyumlaştırılmış bir vergi sistemine ulaşmak, tek bir küresel vergiye ulaşmaktan daha kolay olacaktır. Çünkü ülkeler gelirlerin kullanımı konusunda anlaşmak zorunda kalmayacaklardır. Ayrıca, hükümetler gelirlerin nasıl kullanılacağını

kendileri belirleyebileceklerdir (Carattini vd., 2019). Ancak, vergi gelirlerinin toplandığı ülkelerde yeniden dağıtımı, önemli finans merkezlerine sahip ülkelerin lehine olacak ve adaletsiz olacaktır. Vergi gelirleri IMF gibi uluslararası bir kuruluş aracılığıyla, ülkelerin kotalarının (oy payı) görece boyutuna göre de dağıtılabilecektir. Ancak, bu yolun da belirli eşitsizliklere yol açması muhtemeldir. Gelirlerin bölgesel dağılımını belirlemenin zorluğu göz önüne alındığında, gelirlerin uluslararası bir organa tahsis edilmesi daha uygun olacaktır (Spahn, 1996: 25). Vergiden elde edilen gelirlerin kullanımının sosyal niteliği göz önüne alındığında, paranın dağıtımına karar verme yetkisine ve itibarına sahip tek mevcut uluslararası kurum olan Birleşmiş Milletlerin gelirleri yönetmesi uygun olacaktır. Ulusal merkez bankaları tarafından toplanan vergi gelirleri, uygun bir Birleşmiş Milletler kuruluşuna aktararak, yoksulluğu ortadan kaldırmak ve uzun vadeli sürdürülebilir kalkınmanın önünü açmak gibi amaçlar için kullanılabilir (Seely, 2012: 4).

Küresel vergiler, negatif dışsallıkları içselleştirerek yarattıkları faydaların yanında sağladıkları gelirlerle ülkelerin iç finansman sıkıntılarına çare olabileceği gibi küresel kamusal malların finansmanının sağlanmasına da katkı sağlayabileceklerdir. Elde edilen gelirler, vergilerin uygulanması ile ortaya çıkan dışsallıkların içselleştirilmesi için kullanılırsa bu vergilerin hem etkinliğini hem de kabul edilebilirliğini artıracaktır. Ancak küresel vergi önerilerinin uygulanması halinde elde edilen gelirlerin kimler tarafından nasıl dağıtılacağı halen bir soru işaretidir.

4.2.4. Vergiye uyum açısından

Küresel vergilerin uygulanması ile ilgili olarak bir diğer sorun ise vergiye uyum noktasında ortaya çıkacaktır. Önerilen vergileri uygulayan ülkelerdeki ekonomik aktörler belirli maliyetlere katlanmak zorunda kalacak, önerileri uygulamayan ülkelerde böyle bir durum söz konusu olmayacağı için, katılımcı ülkeler uluslararası rekabet arenasında diğer ülkelere karşı dezavantajlı konuma geleceklerdir. Bu durum, günümüzde diğer vergilerde ortaya çıkan vergi rekabeti sorunlarının, küresel vergiler bağlamında da yaşanmasına sebep olabilecektir (Eser ve Birinci, 2013: 191).

Çevre vergileri açısından bakıldığında, vergilerin uygulanmasının önündeki en büyük engellerden biri, uluslararası rekabet gücünün olası kaybıdır. Rekabetçilik kavramı farklı düzeylerde ortaya çıkabilecektir. Örneğin, münferit şirketlerin rekabet gücü ile ekonominin ve bir ülke ekonomisinin sektörleri arasında ayırım yapmak önemlidir. Rekabet, uluslararası boyutta iki ülke arasında olabileceği gibi, ulusal düzeyde farklı sektörler arasında da olabilecektir. Açık bir tehdide dönüşebilecek bir diğer sorun ise faaliyetlerin çevre standartlarının daha yüksek olduğu yerlerden, çevre koruma konusunda daha az titiz olan ülkelere veya “kirlilik cennetlerine” taşınmasıdır (OECD, 1999: 40).

Yapılan araştırmalara göre, uçak biletleri üzerinden alınan havayolu dayanışma ücreti, uluslararası hava seyahatlerini veya havayolu endüstrisinin karlılığını olumsuz etkilememektedir (Song ve Pyun, 2022: 3). Dolayısıyla, bu vergilerin uygulanması rekabetçilik ve vergiden kaçınma sorunları yaratmadan küresel çapta gelir elde etmeyi mümkün kılabilir.

Sermaye üzerinden alınması hedeflenen vergiler açısından bakıldığında, bunların etkili olabilmesi için önemli ölçüde uluslararası iş birliğini sağlaması gerektiği açıktır (Seely, 2012: 3). Bu tür bir fikir birliğinin gelişmemesi, vergiden kaçınma davranışlarına ve vergi mükelleflerinin vergilendirilmeyen bölgelere yönelmesine sebep olabilecektir. Ayrıca bu durum mükelleflere, vergilendirilen varlıkları ve araçları, vergilendirilmeyen finansal ürünlerle ikame etme fırsatları sunacaktır. Küresel iş birliğinin yokluğunda, katılımcı olmayan ülkeler, finansal işlemlerin vergilendirilmeden gerçekleştirilebileceği bir yer olarak varlık göstererek, vergiden beklenen etkilerin yaratılmasına engel olabileceklerdir (Pekanov ve Schratzenstaller, 2019: 28).

5. Sonuç

Küresel kamusal malların finansmanı noktasında akla ilk gelen çözüm önerisi küresel vergilerdir. Fakat bu noktada üzerinde durulması gereken tartışma; bu vergilerin küresel kamusal malların finansmanında

bahsedildiği şekilde etkili olup olamayacağıdır. Bu vergilerin etkili olabilmesi için öncelikle uygulanabilir olması gerekmektedir. Bu çalışmada öncelikle küresel vergilerin teorik olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Elde edilen sonuç; bu vergilerin çoğunun tüketim üzerinden alındığı ve ulusal vergileme için yapılan değerlendirmelerin bu vergiler için de geçerli olduğudur. Dolaysız vergi grubunda yer alan küresel asgari kurumlar vergisi ve servet vergisinin ise özellikle adalet ilkesi açısından yerinde olabileceği ifade edilebilir.

Küresel vergilemenin önündeki en büyük engelin ise pratik açıdan ortaya çıktığı görülmektedir. En önemli sorunun yönetim açısından ortaya çıktığı ve bu alanda küresel bir organizasyonun eksikliğinin olduğu ifade edilebilir. Böyle bir organizasyonun yokluğunda, küresel vergilerin uygulanması ya da uluslararası alanda koordineli bir vergi rejiminin oluşturulmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Küresel vergi önerileri ülkeler tarafından tek taraflı olarak uygulanabilirler ancak böyle bir uygulama küresel sorunlara çözüm olmaktan çok uzaktır.

Küresel bir organizasyon olmadan yapılan tek taraflı bir vergilemenin ise sosyolojik açıdan ülkeleri olumsuz etkileyebileceği ifade edilebilir. Özellikle çevre vergileri uygulandıkları sektörlerde üretimin kısılmasına ve işçilerin işsiz kalmasına sebep olabilecektir. Böyle bir vergileme yapılması, ilgili ülkede vergilemenin yükünü düşük gelirli kesime yükleyerek, gelir dağılımını olumsuz etkileyecektir. Sermayenin ortaya çıkaracağı olumsuz etkilerin tespit edilmesi daha kolaydır ancak tek taraflı bir vergileme, sermayenin, vergi uygulamayan bölgelere kaymasına neden olarak ilgili ülkeye zarar verecektir. Ayrıca, vergilerin tek taraflı getirilmesi, ilgili ülkede hem yeni bir konuda vergi alınması nedeniyle hem de diğer ülkelerde bu vergilerin uygulanmıyor oluşu nedeniyle, halkın tepkisini çekerek toplumsal protesto vb. sorunlara sebep olabilecektir.

Küresel vergilerin uygulanması ile ilgili olarak bir diğer sorun vergiye uyum noktasında oluşacaktır. Önerilen vergileri uygulayan ülkelerdeki ekonomik faktörler belirli maliyetlere katlanmak zorunda kalacak, önerileri uygulamayan ülkelerde böyle bir durum söz konusu olmayacağı için, katılımcı ülkeler uluslararası rekabet arenasında diğer ülkelere karşı dezavantajlı konuma geleceklerdir.

Sonuç olarak küresel kamusal malların finansmanı için düşünülen vergilerin gerçekçi bir çözüm olma noktasında tereddütler taşıdığı görülmektedir. Küresel bir organizasyonun yokluğunda elde edilen gelirlerin, hangi amaçlar için nereye teslim edileceği de bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Önerilen vergiler önemli gelir potansiyellerine sahip olmalarına rağmen, elde edilen gelirlerin hangi amaçlara yönelik olarak kullanılacağı kesinlik göstermemektedir. Vergiyi yalnızca geliri toplayan ülkenin kullanımına bırakmak, küresel vergileme sisteminin mantığına aykırıdır. Bu yüzden küresel vergilerin uygulanmasıyla elde edilen gelirlerin nasıl dağıtılacağı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle pratik açıdan ele alınan sorunların siyasi gerekçelerle de hayata geçirilmesinin zor olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Bu sonuç ise, henüz küresel vergi önerilerinin küresel kamusal malların finansmanı noktasında yeterince gerçekçi olmadığını göstermektedir.

Kaynakça

- Adamy, P. (2019). Financial transaction tax and economic crisis: is it time for a tax on international transactions?. *Revista Direito Tributário Internacional Atual*. 5, 157-171.
- Arestis, P. ve Karagiannis, N. (2022). A compound Tobin tax: a political economy investigation. *Panoeconomicus*, 69(1), 1–15. <https://doi.org/10.2298/PAN211204013A>. 28.01.2023
- Atkinson, A. B. (2005). New sources of development finance. *UNU World Institute for Development Economics Research* (UNU-WIDER) Katajanokanlaituri 6B, FIN-00160 Finland. <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/39367/9780199278565.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (10.06.2021)
- Bangemann, M. (2004). Bangemann says 'nein' to Bit Tax. *PJB*. <http://www.pjb.co.uk/12/tax.htm> (09.02.2023)
- Baumert, K. (1998). Global taxes and fees: recent developments and overcoming obstacles. *Global Policy*. <https://archive.globalpolicy.org/component/content/article/216-global-taxes/45849-global-taxes-and-fees.html>
- Becker, M. L. (2005). *Globalization, ecological security, and the sustainability of human societies*. The University Dialogue. 1. https://scholars.unh.edu/discovery_ud/1

- Berzanson, K. ve Mendez, R. (1995). Alternative funding: looking beyond the nation-state. *Futures*, 27(2), 223-229.
- Bird, R. M. (2015). Global taxes and international taxation: mirage and reality, *ICTD Working Paper*, 28.
- Bird, R. M. (2018). Are global taxes feasible? *Int Tax Public Finance* 25:1372–1400
- Birinci, N. (2020). Karbon fiyatlandırmasından elde edilen gelirlerin kullanımı ve etkinliği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 10 Sayı: 19 / Haziran 202, 155-179.
- Brock, G. (2008). Taxation and global justice: closing the gap between theory and practice. *Journal of Social Philosophy*, 39(2), 161–184.
- Brzoska, M. (2004). Taxation of the global arms trade? An overview of the issues. *KYKLOS*, 57(2), 149–172 .
- Burman, Leonard E., vd. (2016). Financial transaction taxes in theory and practice. *National Tax Journal*, 69 (1), 171–216.
- Burrows, M. (2010). Global governance 2025: at a critical juncture. *EU Institute of Security Studies* on 0033-1-56-89-19-51.
- Buzkıran, D. ve Buyrukoğlu, S. (2016). Klasik ve modern vergileme ilkeleri çerçevesinde uzlaşma müessesesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* Cilt: 5, Sayı: 7, 2016 Sayfa: 2077-2091
- Carattini, S. vd. (2019). How to win public support for a global carbon tax. *Nature*. <https://www.nature.com/articles/d41586-019-00124-x> (09.01.2023)
- Carbon Tax Center (2021). What's a carbon tax? *CTC*, <https://www.carbontax.org/whats-a-carbon-tax/> (12.05.2021)
- Cobham, A. ve Klees, S. J. (2016). Global taxation: financing education and the other sustainable development goals. *Background Paper the Learning Generation*. A report to The International Commission on Financing Global Education Opportunity.
- CTW (Commission on Taxation and Welfare). (2022). Taxes on wealth. *CTW Briefing Paper*, Final Version 20.
- DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) (2022). *Evolution world trade*. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/trade_evolution_e/evolution_trade_wto_e.htm (06.02.2022)
- Esati, F. (2015). *Küreselleşmenin uluslararası dış ticaret ve vergi politikaları üzerindeki etkisi: Makedonya örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Eser, L. Y. ve Birinci, N. (2013). Global vergi önerileri ve uygulanabilirlikleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(1), 177-195.
- Frankman, M. J. (2002). Global taxation: Extending the fractal. *IDDRI*, Paris, 7-8 Kasım. <https://www.iddri.org/en/node/21348>, (10.02.2023)
- Funke, F. ve Mattauch, L. (2018). Why is carbon pricing in some countries more successful than in others?. *OurWorldInData* <https://ourworldindata.org/carbon-pricing-popular>. (26.11.2022).
- Günay, H. F. ve Altun, N. (2019). Küresel ölçekte önerilen vergilerin mali ve sosyal etkilerinin değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 84-96
- Gygli, S. vd. (2018). The KOF Globalization Index. *KOF– Revisited Version: February*
- IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). (2014). *Climate change 2014: Synthesis report*. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]
- Jha, R. (2002). Innovative sources of development finance, global cooperation in the twenty-first century, *Discussion Paper No. 2002/98*
- Kabinga, M. (2016). *Principles of taxation*, (ed.) Dr. Jörg Alt SJ, MA, BD; Emmanuel Tendet Kiprotich, Tax Justice & Poverty. https://taxjustice-and-poverty.org/fileadmin/Dateien/Taxjustice_and_Poverty/Introduction/05_Principles.pdf (24.12.2022)
- Kanbur R. vd. (1999). The future of development assistance: common pools and international public goods. *ODC Policy Essay No. 25* May 1999.
- Kaul, I. vd. (1999). Defining global public goods. Kaul, I. vd. (Ed). *Global public goods: international cooperation in the 21st century*, Newyork, Oxford University Press
- Kaul, I. (2013). Global public goods. a concept for framing the post-2015 agenda?, Discussion Paper / *Deutsches Institut für Entwicklungspolitik* ISSN 1860-0441
- Keen, M. vd. (2013). Planes, ships and taxes: charging for international aviation and maritime emissions. *Economic Policy*. 28(76). 701-749.
- Kır, T. (2018). *Finansal istikrarsızlıkların önlenmesinde alternatif bir araç olarak Tobin vergisi ve Türkiye’de uygulanabilirliği*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı, Isparta.
- Kindleberger, C. P. (1986). international public goods without international government. *The American Economic Review*, 76(1), 1-13
- Kirmanoglu, H. vd., (2006). Maliye teorisi’nin çıkmazı: Küresel kamusal mallar (Kalkınma Yardımları İçinde Küresel Kamusal Malların Finansmanı), *Maliye Dergisi*, Sayı 150, Ocak – Haziran 2006.

- Marron, D. vd. (2015). Taxing carbon: what, why, and how, *Tax Policy Center* | Urban Institute & Brookings Institution. <https://www.taxpolicycenter.org/sites/default/files/alfresco/publication-pdfs/2000274-Taxing-Carbon-What-Why-and-How.pdf> (05.06.2022)
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). (1999). *Environmental taxes- recent developments in China and OECD countries*. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=5J4EFmgilV8C&oi=fnd&pg=PA19&dq=Barde,+J.P.++Green+Tax+Reforms+in+OECD+Countries:+An+Overview&ots=nRNYj2mDc1&sig=eFJON3CIAyOt1dFTkkVAc6mU_o&redir_esc=y#v=snippet&q=ex-ante&f=false (16.12.22).
- OECD. (2004). *Global public goods*. 8-9 November 2004, OECD Headquarters. <https://www.oecd.org/sd-roundtable/meetings/the16throundtableonsustainabledevelopment.htm> (06.02.2023)
- OECD. (2011). *Environmental taxation a guide for policy makers*. <https://www.oecd.org/env/tools-evaluation/48164926.pdf> (26.04.2021)
- OECD. (2021). *The pillar two rules in a nutshell, 20 December*, <https://www.oecd.org/tax/beps/pillar-two-model-rules-in-a-nutshell.pdf>, (06.02.2023)
- Oxfam vd., (2022). *Taxing Extreme Wealth - An annual tax on the world's multi-millionaires and billionaires: What it would raise and what it could pay for*. Factsheet Report, Oxfam, Patriotic Millionaires, Institute for Policy Studies, Fight Inequality.
- Paul, J. A. ve Walberg, K. (2002). Global taxes for global priorities. *Global Policy Forum*, The World Economy, Ecology and Development Association (WEED) and The Heinrich Böll Foundation, March. <https://websites.umich.edu/~spp638/Coursepack/fin-globaltaxes.pdf> (05.05.2020)
- Pehlivan, O. ve Öz, E. (2019). *Uluslararası maliye ve vergilendirme*. Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Pekanov, A. ve Schratzenstaller, M. (2019). A global financial transaction tax theory, practice and potential revenues. *WIFO Working Papers*, No. 582 May 2019.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the twenty-first century*. Translated by Arthur Goldhammer, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts London, England 2014.
- Procházka, P. (2020). Stakeholder contribution to global tax governance: Analysis of public comments on OECD/G20 BEPS Action Plan. In *Draft for 33rd EBES Conference Madrid*.
- Reisen, H. (2004). Innovative approaches to funding the millennium development goals. *OECD Development Centre Policy Brief* No. 24 <https://www.oecdilibrary.org/docserver/580523311442.pdf?expires=1611842867&id=id&accname=guest&checksum=3ABF3E86DCDCBC8145DBD3AC2168CB24> (25.04.2021)
- Ronzoni, M. (2014). Global tax governance: The bullets internationalists must bite – and those they must not. *Journal of Moral Philosophy and Politics*, 1(1), 37-59.
- Rufael, Y. W. ve Weldemeskel, E. M. (2021). Do environmental taxes and environmental stringency policies reduce CO2 emissions? Evidence from 7 emerging economies. *Environmental Science and Pollution Research*. 28, 22392–22408.
- Sagasti, F. ve Bezanson, K. (2001). Financing and providing global public goods expectations and prospects. *Development Financing 2000*. 2. Ministry for Foreign Affairs Sweden.
- Saruç, N. T. (2007). Financing of the United Nations peace operations as a global public good. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 139-165.
- Savaşan, F. (2016). *Kamu ekonomisi – Piyasa başarısızlığından devletin başarısızlığına*, Dora Basım Yayın, Bursa.
- Seely, A. (2012). The Tobin tax: earlier debates. House of commons library, *Research Briefing* SN06184, 16 January 2012. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN01346/SN01346.pdf> (Erişim Tarihi: 12.01.2023)
- Seely, A. (2019). Taxing aviation fuel. *Briefing Paper*, Number 523. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN00523/SN00523.pdf> (12.01.2023)
- Silva, G. C. P. (2021). *A viabilidade jurídica da contratação de cooperação multilateral acerca de transação financeira subsidiar política pública de preservação da água potável no planeta Terra*. Programa de Pós-Graduação em Direito-Universidade de Santa Cruz do Sul <https://repositorio.unisc.br/jspui/bitstream/11624/3106/1/Gabriel%20Cunha%20Pagliari%20Silva.pdf> (13.01.2023)
- Sobieralski, J. B. ve Hubbard, S. M. (2020). *The effect of jet fuel tax changes on air transport, employment, and the environment in the US*. School of Aviation and Transportation Technology, Purdue University, West Lafayette, IN 47907, USA.
- Song, J. ve Pyun, L. (2022). Innovative development finance for health sector development: Focusing on the air ticket solidarity levy system in the Republic of Korea. *Sustainability* 2022, 14(5), 2766.
- Spahn, P. B. (1996). The Tobin tax and exchange rate stability. *Finance & Development*, 33(2).

- Speth, J. G. (1999). Foreword. (ed.) Kaul, Inge, Isabelle Grunberg, and Marc Stern, *Global Public Goods: International Cooperation in the 21st Century* (New York, 1999; online edn, Oxford Academic, 1 Nov. 2003).
- Şen, H. ve Sağbaşı, İ. (2017). *Vergi teorisi ve politikası*. Barış Arıkan Yayınları, Ankara.
- Tanzi, V. (2014). Lakes, oceans, and taxes: why the world needs a world tax authority. *Global tax fairness*, <https://osservatoriociopi.unicatt.it/cpi-WTA%20Tanzi%20Febr2014.pdf> (13.01.2023)
- Taşçı, N. (2017). *Küresel kamusal mallar ve finansmanı*, Yüksek Lisans Tezi Sivas Cumhuriyet Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tobin, J. (1978). A proposal for international monetary reform. *Eastern Economic Journal*, 4(3/4), 153-159.
- Turan, D. (2008). *Küresel kamusal mallar ve finansmanı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uemura, T. (2007). Exploring potential of global tax: as a cutting edge-measure for democratizing global governance. *International Journal of Public Affairs*, 3, 112-129.
- UN. (United Nations). (2002). *E-commerce and development report*. United Nations Conference On Trade And Development In Geneva. <https://digitallibrary.un.org/record/504550> (18.10.2022)
- UN. (2008). *Public goods for economic development*, United Nations Industrial Development Organization, Vienna. https://www.unido.org/sites/default/files/2009-02/Public%20goods%20for%20economic%20development_sale_0.pdf (20.11.2022)
- UN. (2021). *United Nations handbook on carbon taxation for developing countries*. <https://www.un.org/development/desa/financing/sites/www.un.org.development.desa.financing/files/2021-10/Carbon%20Taxation.pdf> (14.01.2023)
- UNITAID. (2009). *UNITAID annual report 2009*. http://www.antonioacasella.eu/archila/unitaid_2009_en.pdf (20.11.2022).
- Wachtel, H. M. (2000). Tobin and other global taxes. *Review of International Political Economy*, 7(2), 335-352.
- World Bank. (2007). *Global Public Goods: A Framework for the Role of the World Bank*. GPP, DC2007-0020 September 28, <https://www.cbd.int/financial/interdevinnno/wb-globalpublicgoods2007.pdf> (25.01.2023)
- Yeğen, B. (2019). As a global tax proposal: Tobin tax. Ahmet Arif Eren/Altuğ Murat Köktas (ed.) *Dynamics of Globalization at the Crossroads of Economics*. © Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften Berlin 2019.
- Zedillo, E. ve Thiam, T. (2006). *Meeting challenges: international cooperation in the national interest*. Summary Report of the International Task Force on Global Public Goods. Stockholm: Erlanders Infologistics Vast AB.
- Zhang, K. vd. (2016). A bibliometric analysis of research on carbon tax from 1989 to 2014. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 58, 297-310.